

կարծում են, որ Մահմադ-Նեղիմ-փաշա շուտով կը վերադառնայ իր աքսորանքից:

Գ. Պոլսում սաստիկ հետաքրքրվում են նորանով ինչ որ կատարվում է Անգլիայի և Աֆրիկայի միջև թեպետ թիւրքերը առանձին համակարգ չունեն դեմի էմիրը, բայց նրանց կարծիքով Անգլիայի և Աֆրիկայի միջև չափազանց հետեւանքներ կարող է ունենալ իսլամի համար: Թիւրք պաշտօնեաները աշխատում են հաւատացնել պ. Լայպրիկին, որ Վաթուկ էմիրը բոլորովին ենթարկված չէ Ռուսաստանի ազդեցութեանը:

Եթէ խօսակցութիւնները և վիճարկումները կարողանային փրկել մի պետութիւն անփախելի անկումից, Թիւրքիան այժմ պէտք է փրկված լինէր, որովհետեւ ոչ մի կառավարութիւն այնքան չէ դատել, որքան խօսել են վերջին ժամանակները թիւրքաց միջնորդները: Միջնորդներ, փաշաներ, ծովապետներ անցնալ և ներկայ մեծ վիզիւններ ամեն երեկոյ հաւաքվում են և խորհրդակցում են պետական գործերի մասին: Այդ ժողովները յիշեցնում են բժիշկների խորհրդածութիւնները, որոնք կանխած են մի այնպիսի հիւանդի մօտ, որին ոչ մի դիտութիւն չէ կարող փրկել:

Անկարիւն է չը համաձայնել, որ Թիւրքիան չափազանց դժուար և կրիսիական դրութեան մէջ է գտնվում: Նրկու միմեանց հակառակ ազդեցութիւն գործող պետութիւններ՝ Անգլիա և Ռուսաստան աշխատում են Թիւրքիայում առաջնակարգ դեր խաղալ: Դժուար դրութենից դուրս գալու համար թիւրքաց կառավարութիւնը պէտք է հակվել մէկի կողմը, նա այդ չէ անում:

Ռուսաստանը կամենում էր Բերլինի դաշնագրի իրագործելը, իսկ Բ. Դուռը Անգլիայի ցանկութեան համեմատ ապստամբութիւններ ծագեցրեց, որ այժմ այնպիսի ձև են ստացել, որ արգելում են թիւրքաց կառավարութեանը կատարել իր պարտաւորութիւնները:

Բ. Դուռը Անգլիայի հետ էլ նոյնպէս վարվեց: Ռուսաստանին ներգայնելու համար նա ստորագրեց յունիսի և-ի դաշնագրութիւնը, իսկ այժմ ամեն կերպ աշխատում է չը կատարել իր վրա առած պարտաւորութիւնները: Թիւրքիան ընդունեց անգլիական թա-

գուհու հովանաւորութիւնը Փոքր-Ասիայի համար, իսկ այժմ նկատել է, որ հովանաւորող տեղ նա հրամայող ունի և ինչ տեսակ նախագիծ էլ ներկայացնում է պ. Լայպրե-Թիւրքիան չէ ընդունում: Յունիսի 4-ի դաշնագրութիւնը պաշտօնապէս կապված է և Թիւրքիան պարտաւոր է Անգլիայի համաձայնութեամբ վերանորոգութիւններ մտցնել Փոքր-Ասիայի մէջ: Պ. Լայպրե այնպիսի մարդ չէ, որին կարելի լինէր հեշտութեամբ խաբել: Ինչ կասեր անգլիական պարլամենտի ընդդիմադրող կուսակցութիւնը, եթէ Հայաստանի մէջ արիւնք շարունակ թափվէր, եթէ թիւրք պաշտօնեաները չը դադարէին հարստահարել Հայերին, իսկ քրիւրքերը առաջվայ նման շարունակէին այրել և կողոպտել նրանց քաղաքները: Հայ եպիսկոպոսների յուսահատված աղաղակները արդէն լսել են լինում ազատամիտ անգլիացիների միտինգներում: Ուրեմն անհրաժեշտ է շուտով վերջացնել Փոքր-Ասիայի հարցը, մտցնել այնտեղ անգլիացի պաշտօնեաներին, որոնք իրանց ձեռքը կանեն երկրի եկամուտները, հակառակ դեպքում Թիւրքիան ստիպված կը լինի կռուի Անգլիայի հետ:

Ֆինանսական դժուարութիւնները աւելի վատացնում են Թիւրքիայի առանց էդ էլ վատ դրութիւնը:

Ահա այն գործերը, որոնց մասին թիւրք պաշտօնեաները անդադար վիճարկում են իրանց մեծ խորհուրդների ժամանակ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— «Մասիս» մէջ կարգում ենք. «Կարնոյ գաւառի Հայոց գաղթականութեան խնդիրը ծանր կարեւորութիւն ստացած ըլլալով, Ս. Պատրիարք հայրն ազգային ժողովը գումարել հարկ տեսաւ: Երէկ խառն ժողով գումարեց»:

— Նոյն լրագիրը հաղորդում է. «Երեքշաբթի օրը Ս. Պատրիարք հայրը մայրաքաղաքի Անգլիական դեպարտմէնտի Սրբ. Լէյպտանթ յատուկ հրահրմամբ թարգմանաբար երթալով երկարորէն տեսակցեցաւ Ն. Վսեմութեան հետ: Լսածուսու նախելով, դեպարտմէնտը նախապէս Ս. Պատրիարք հօր, որ վստահութեան արժանի անձ մը զրկէ ի Հայաստան և ժողովուրդը գաղթականութեան հետ կենալու յորդորէ՝ ազանդեցնելով թէ քիչ ժամանակէն կարեւոր բարենորոգումներ պիտի լինին, և այն և այլն: Ս. Պատրիարքը պատասխանեց թէ ինչ չը կրնար ոչ մարդ զրկել ոչ ալ ժողովուրդն ազանդեցնել՝ առանց գործնական ապացոյցներ ունենալու, և ամեն

բարեկամական խորհուրդը տուին ինձ որ հեռանամ գիւրջական ժամանակից ու ծոռ մտռ շուկաների միջով անցնելուց, որովհետեւ հուցեք վտանգներ պատճեն ինձ. այդ շատ հաւանական էր, բայց իմ մեքեմը նրանց ստիպել էր իմ բացակայութեան միջոցին յայտնել ամեն բան եպիսկոպոսին: Առաւօտեան առաջնորդարանը վերադառնալիս յայտնեցին, «որ այլ ևս չենք կարող պահել լեզու: Այդ առաջարկութիւնը ամենանախախտութեամբ ընդունեցին, և երբ պատրաստվելու վրա էին նրանք երկրորդ անգամ յայտնեցին ինձ մեղադրելու ներկայացնել իրանց կըրկին մնալու: Այդ անկարելի էր. բնորոշական մեղադրելու փոխարէն խնդիր առաջարկեցին օրինաւոր վկայական ստանալու և հեռանալու: Թէեւ շատ համոզեցին, բայց անհաւորին էր մնալ, ուստի վճռեցին տալ ինձ ճանապարհածախս և օրինաւոր վկայագիր, իսկ այն օրինակին օրը ամենայն սրբով նուիրած էր ինձ և մի քանի անգամ կողոպտվել էր անգույն գաղանաքարոյ ֆառաշներից,» (այն նպատակով որպէս թէ դա ինձանից մեծ հարստութիւն զիջած կը լինի) յայտնեց ինձ վերջին կաթիլներ թափելով աչքերից որ իրան էլ հեռացնեմ այդ անգութները և տանեմ օտար քաղաքներ որ

զինուորներ պահել տալ իր գրանք 2—4-ը անգամ թփփիլներ (թղթանօթածիդ): Այդ փառասէր մնացող վիճակաւորներէն առաջինն էր Վ. Ե. հայկեան Գ. Եպիսկոպոսը:

*) Ֆառաշները Թ. քաղաքի քաղաքապետի ծառաներն են, որոնք ամեն գիւղեր շրջելով իրաւունք ունեն գող և աւաղակ մարդիկներին բռնելու, բայց դրանք ընդհանրապէս իսկ իրանք են գողեր ու մարդասպաններ: Գաւառի քանի անգամ իմ միջոցով գրանցից բռնվել են մարդասպանութեան և տներ կողոպտելու համար: Բայց կրկին քաղաքապետի չնորհիւ... աղատվել են:

բանէ առաջ խնդիր է որ Հայ կուսակալները դուրսն ազատանի մէջ: Կեսպանը պատասխանեց թէ անհնարին է, բայց Հայ Միւսթեօնները կրնան դուրսի բերել: Ս. Պատրիարքն ասով գոհ չըլլալով. առաջարկեց որ գոնէ կուսակալներն Անգլիացի ըլլան: Կեսպանը պատասխանեց թէ այդ ալ անհնարին է: Այն ժամանակ Ս. Պատրիարքը խնդրեց որ գոնէ միջադրային խառն յանձնաժողով մը դրկուի Հայաստան, Կեսպանն ասոր համար ալ դժուարութիւն է ցոյց տուեր, բայց Ս. Պատրիարքն պնդեց Վրայ խոտացներ է խորհիւ: Միանգամայն Կարնոյ կուսակալ իսմայիլ Հազար փաշան փոխել տալու խօսք տուեր է:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

10 ՆՊՈՆ, 13/25 հոկտեմբերի: Միմայից հեռագրում են, որ գործերի դրութիւնը սահմանի վրա քիչ է փոխվել: Հէյերիան ցեղերը մնում են կառավարութեան կողմը: Կառավարութեան հետ միանում են բարձր գտնված շրջանների ներկայացուցիչները: Զօրքերի բեռնակիր Վալարաբա նաւը երեք մարտկոցներով նոյնքերի 1-ին կողմով Անգլիայից Հնդկաստան:

ԲՕՄԲԵՑ, 13/25 հոկտեմբերի: Աֆգանստանի էմիրը հրաժարվում է ընդունել որ և է դեպատմութիւն, և չէ կամենում ունենալ ոչ մի գործ բրիտանական կառավարութեան հետ:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 13/25 հոկտեմբերի: Այսօր սուլթանը ստորագրեց Փոքր-Ասիայի համար Անգլիայից առաջարկած վերանորոգութիւնների նախագիծը պատասխանը որ արդէն յանձնած է պ. Լայպրեին: Բ. Դուռը համաձայնում է նախագիծ արդէն հաղորդած կէտերին:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 12/24 հոկտեմբերի: Սօֆիայից եկած բաղադրական միջոցները քանիցէին Բուլեղայում Գենիկլիէ և վեց ուրիշ կէտեր Գենիկլիէի շրջակայքում, մի և նոյն ժամանակ Դանապարհները անանցելի դարձրին: Շարժումը տարածվեց Մենելուկ, Տերօշ և Տիմուր շրջաններում: Շարժման կենտրոն պէտք է համարել Սամակով:

ՎԻԵՆԱ, 13/25 հոկտեմբերի: Polit. «Corresp.» լրագրին Կ. Պոլսից հաղորդում են. «Բ. Դուռը բացի իր ներկայացուցիչներին ուղարկած շրջաբերական ուղարկեց իշխան Լօրանով-Բոստովսկուն մի պաշտօնագիր, որով

և է մի մարդու հետ ամուսնանալու: Այդ իսկ միակ պատճառով նրան ճանապարհածախս տալով ուղարկեց իգգլիցի վաճառականների հետ, Իհ-կա էլ մի քանի օրից յետ իմ վերջին հրաժարականը տալով այդ մեռելած քաղաքին՝ ճանապարհը ընկալ էլ միջոցին, որ մի քանի օրից յետոյ ներկայացալ Նորին Վեհափառութեանը. նրա առաջ արդէն վաղ մի քանի թշնամիներ իմ վերադառնալու մեղադրանքների էին ենթարկել. օրինաւոր վկայագիր ունենալու համար և վերադառնալու պատճառները հարցրեց ասելով Վսեմ եմ ամուսնանալու դիտարկութիւն ունեմ, և եթէ այդպէս է, խորհուրդ կը տամ, ամուսնացիր»:

Այս կարգից դուրս ապօրինի պահանջման դէմ պատասխանեցի որ անկարելի է, միջոցեւ գուշակում էի որ այդ չարիքը կարող են հասցնել ինձ մի քանի թշնամիները երբ այդ ստորագրութիւնը տալու լինէի: Ուստի դրա փոխարէն խնդրամատոյց եղալ որ առանց ստորագրութեան ընդունել ինձ, քանի որ այդ բոլորը զրպարտութիւններ են, իսկ եթէ կը մերժի Սինօզը այս իմ խնդիրը, պատրաստ եմ արձակվելու: Թէեւ նրանք երկրորդ և երրորդ անգամ ստիպեցին ինձ տալ այդ ստորագրութիւնը, եւ ընդհանրապէս հիմնվելով իմ նախկին նպատակի վրա պարզապէս յայտնեցի իմ աշխարհականութեան ցանկութիւնը և այս իմ խնդիրները երկար ժամանակ

նա յայտնում է Բուլեղայում և Մակեդոնիայում ապստամբական շարժման գոյութեան մասին: Մի կողմից պաշտօնագիրը մեղադրում է Ռուսաստանին, միւս կողմից պահանջում է ռուսաց ոյժի օգնութիւնը ապստամբութիւնը ճնշելու համար: Բ. Դուռը հաղորդում է, որ ապստամբները այրել են Մակեդոնիայում մահմետական ութ մեծ տեղեր և սպանում են միւս չըջաններին: Բ. Դուռը թողեց իր դիտարկութիւնը ապստամբութեան երկիրներում բոլոր մահմետականների զինաւորելու վերաբերութեամբ և բացի այդ կարգադրեց հզօր միջոցներ գործադրել ապստամբութիւնը ճնշելու համար:

ՄԱԿԻՎ, 14/26 հոկտեմբերի: Երէկ երեկոյան սպանիական Ալֆոնս թագաւորի վրա զրպանի ատրճանակ արձակեցին: Թագաւորը վերաւորված չէ: Յանցաւորը կաշնաւորված է: Նա իրան անուանեց Դուկաս: Նա տակաւագործ, 23 տարեկան արհեստաւոր է: Նա խոստովանվեց, որ ինտերնացիօնային անդամ է: Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 հոկտեմբերի: ԸՍՏՈՇԵՆ լրագրին Վիենայից հեռագրում են. «Բ. Դրան վերջին պաշտօնագիրը բաղադրական ապստամբութեան մասին այստեղ Անգլիայի ազդեցութեան են վերաբերում: Մի և նոյն ժամանակ հաստատում են որ մակեդոնացի բաղադրների ապստամբութեան հետ յարաբերութիւն ունի սլովոնական գործակալների վարդապետութիւնը Չեխիայում, որի մասին օրերումս հաղորդեցին պաշտօնական լրագրերը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 հոկտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսերը առաջին շրջանի տրոժէ 97 1/8 ռ., երկրորդ 95 3/8 ռ., երրորդ 95 ռ. 50 4., չորրորդ 95 ռ. 50 4., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսերը տրոժէ 234 ռ. 50 4., երկրորդ 229 ռ. 75 4., արեւելեան 92 3/8 ռ., ոսկի 8 ռ. 26 4: Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդոնի վրա տրոժէ 23 1/10 պէնս, և ռուսաց 100 ռուբլ Գերմանիայի վրա տրոժէ 204 մարկ, Փարիզի վրա 251 ֆր. 50 ամսեմ: Տրամադրութիւնը ամուր է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 հոկտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսերը առաջին շրջանի տրոժէ 97 ռ. երկրորդ 95 ռ. 75 4. երրորդ 95 ռ. 75 4., չորրորդ 95 ռ. 75 4., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսերը տրոժէ 236 ռ., երկրորդ 230 ռ., արեւելեան 92 ռ. 25., ոսկի 8 ռ. 23 4: Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդոնի վրա տրոժէ 23 1/10 պէնս: Տրամադրութիւնը հանգիստ է:

անպատասխան մնացին այս ու այն անկիւնում տընելով: Ամբողջ ձմեռը անցնելով, դարձնան հազիւ թէ մի օր կանչվեցալ Սինօզը, որ անդամները նստած, նախկին ստորագրութիւն պահանջող Զաւաղեանց Ս. եպիսկոպոսը յայտնեց ինձ հետեւել խօսքերով— «Վեհափառի հրամանով արձակված ես համարվում այսօրվանից որպէս աշխարհական»: Այդ իսկ իմ սրտի ցանկութիւնն էր և երրորդ անգամվայ առաջարկած խնդիրս վերջնական պատասխանը ստանալով չնորհակալութիւն արի, մնաք բարով ասացի ու հեռացալ:

Հեռացալ այն մայրաքաղաք հարազատ սուրբ ծոցից, որի հովանաւորութեան տակ տալով տարի ապրելով սնվեցալ և մեծացալ: Մնաք բարեաւ իմ անգին ընկերներ, դողողացին չրթունքներս, հեղեղեցին աչքերս և այս վերջին տխուր և դառուն անշատանից յետոյ՝ մօտեցալ այն սուրբ տաճարին՝ որի դռները մշտաբաց, մայրաքաղաք բազումները երկարաբարձ ընդունել են իրանց զիրկը բազմաթիւ որբ և չըբաւոր որդիներ, նրանց խնամարկել և պահել են: Արտաստուախառը չրթունքներովս ջերմաջերմ համայնքները զօրջմելով իմ սուրբ տաճարի պաշտելի քարերին, հեռացալ այդ մանկական քաղցր օրօրանքից:

Երևան.

Ե.

*) Քեջւան օրօրոցի նման է, յետին և առաջին ծայրերից երկու երկար ձողերը ջրու երկու կողմերին ամրացրած ծայրերը շրջում են նրանով կանոնաւոր փողոցներ ու շուկաներ չը լինելու պատճառով:

*) Ամեն առաջնորդ իրաւունք ունէր պարսիկ

